

vyčerpateľným zdrojem hodnot každé rodiny, obce, národa, státu i světa. Prosazuje nejen dostatek prostředků pro tyto ušlechtilé cíle, ale i účelnější a úspornější hospodaření s nimi.

V souladu s Listinou základních práv a svobod Ústavy ČR trvá na bezplatném základním a úplném středním všeobecném nebo odborném vzdělání pro všechny, kteří mají k němu předpoklady. Odmítá i plošné zavádění školného na vysokých školách.

V moderní pluralitní demokracii přestává monopol školy na vzdělávání, ustupuje i monopol státu na školy. Státní školství zůstává však ve vyspělých zemích rozhodujícím garantem obecné i odborné vzdělanosti. *Veřejné školství v pluralitní demokracii nesmí být kolbištěm stranických, církevních, privátních či jiných partikulárních zájmů; musí být důsledně nadstranické, nadkonfesionální, orientované na hodnoty, které lidi nerozdělují, ale spojují.* Zejména ve všeobecně vzdělávacích školách musí být všechny úzce oborové a dílčí zájmy podřízeny hodnotám obecně lidským.

Ani moudrá správa a samospráva není vševědoucí, neomylná, všechny problémy řeší proto odborně a demokraticky. Má osvědčenou humanitně demokratickou orientaci, realistický program, dobrou vůli i pevnou víru ve schopnosti občanů, že si poradí i v obtížných situacích. Výchovu a vzdělávání pokládá za záležitosti svrchované osobní, rodinné i veřejné a odborné. Nepodceňuje rozvíjení pedagogických výzkumů, věd ani další infrastrukturu nezbytnou pro dobré školy. Usiluje o *permanentní zdokonalování všech výchovně vzdělávacích předpokladů, procesů i výsledků.* Odmítá pohrdání poctivou prací všech, tedy i studentů, učitelů, vědců, umělců a kulturních pracovníků. V našich učitelích i v ostatních představitelích vědy a kultury je skryt obrovský nevyužitý tvůrčí potenciál, který potřebuje jen lepší pracovní podmínky a kompetentnější vedení. Zve proto k tvůrčí spolupráci všechny, kteří chtějí ochránit naši vzdělanost, vědu i kulturu před jejich nemocemi, před samoučelným scientismem, iracionalismem, prospěchářskou krátkozrakostí, byrokratickou tupostí i před soudobou záplavou povrchního diletantství a dalších pahodnot.

K tradici a perspektivám české školy

Antonín Dostál

V současné době lze pozorovat na vysokých školách i v Akademii zjevné i skryté tendence podceňování pedagogiky a pedagogických pracovníků. Provádí se sice přestavba našeho školství v souladu s potřebami demokratic-

ké společnosti, ale dosud se převážně soustřeďuje na sekundární organizační problémy školské soustavy. Současná škola tak přes vodopády chaotických změn zůstává v celém svém pojetí i v organizaci v zajetí minulosti zanikajícího „statického“ světa.

Reforma našeho školství se uskutečňuje v současném pohyblivém a dynamicky se rozvíjícím světě, který bývá označován jako svět *moderní*, přecházející již i ve svět *postmoderní*, do jehož pohybu mocně zasáhla věda spojená se stále účinnější technikou. Odhalila se také pluralita, multikulturnost společenského života, jeho dosud skryté, vzdálené nebo neznámé protiklady, jinosti, odlišnosti, vyvolávající neustálé konflikty, které svým globálním dosahem ohražují dokonce existenci přírody, lidstva a celé planety. Vědotechnika totiž ve svém úsilí dosáhnout co největšího pokroku a zlepšení životních podmínek lidstva vsadila svou moc a sílu na jednostranně *instrumentální* pojetí vědeckého účinného poznání, v němž se vytratil jeho etický, vnitřně lidský smysl myšlení, přesvědčení, citlivého citového zaujetí a chování. Řeší-li se tedy problémy přestavby našeho školství a přistupuje-li se již k její realizaci, pak je třeba vidět ji nejen v podmínkách našeho nedokonalého trhu a parlamentního zřízení, nýbrž zároveň v kontextu s celkovou situací současného moderního a postmoderního světa, dávajícího reálné podněty dalšího rozvoje.

Tyto podněty se nesporně obracejí k propracování *nového pojetí obsahu* vědění a vzdělání, v němž vystupuje do popředí nový smysl vzdělanosti jako nástroje zlidšťování současného života a světa. Nové pojetí obsahu vědění a vzdělání má na zřeteli jak stránku *kvantitativní*, tak zejména stránku jeho *kvality*. Z hlediska kvantitativního jde o to, jak se vypořádat se skutečnou explozí vědeckých a technických poznatků, rozrůstajících se ve stále rychlejším tempu do téměř nepřehledného množství. Už to naznačuje, že proud ženoucích se poznatků nelze vtěsnat do učiva v krátkém údobí školní docházky, že se učení nutně stává celoživotním procesem. Z hlediska kvalitativního jde o překonání takového vědění, které nabylo charakteru převážně nebo pouze *instrumentálního*, *operativního*, zaměřeného k přírodě i ke společnosti jako k předmětu exploatace a manipulace, v němž se vytratil onen vnitřní smysl duchovně mravního zaměření, v němž se naopak vyhroutil vztah mezi subjektem jako pánem světa a objektem jako předmětem k jeho službám, k jeho potřebě a spotřebě. Toto instrumentální pojetí vědění se prosazovalo i do obsahu školního vyučování, do jednotlivých vyučovacích předmětů, které byly chápány v podstatě jako „vědy v malém“.

V tomto smyslu i pedagogika jako věda potřebuje obratu, který uskutečnil již před několika staletími náš velký myslitel a učitel Jan Amos Komenský; nejen škola, nýbrž i celý život člověka se mu stát *dílnou lidskosti*,

officina humanitatis. Věda a technika — (natož iracionalismus) problémy přítomné doby samy nevyřeší.

Examinátoři OECD byli kritičtí

Rudolf Buchta

Podrobná zpráva zahraničních odborníků zahrnuje mnoho kritických stanovisek a podnětů, které orientují české školství k pohledu do budoucnosti a otevírají veřejnou diskusi. Nejvýznamnější myšlenky reagují na novelu přijatou Parlamentem ČR k základním a středním školám z 22. června 1995.

Obnovení víceletých gymnázií je radikální opatření, jehož plné důsledky nelze ještě předvídat. Pokud ve školské politice nedojde k přijetí odpovídajících opatření, může to vést k rozrušení celé struktury vzdělávacího systému. Model sjednocené školy, to znamená jedna škola pro všechny až do ukončení nebo téměř do ukončení povinné školní docházky, se stal v západní Evropě postupně převládající formou.

Další zvýšení podílu mladých lidí vstupujících do víceletého gymnázia bude mít nevyhnutelně tři základní důsledky:

1. Povede k odebrání nejen mimořádně nadaných, avšak všech „dobrých“ žáků ze základních škol, které jsou odsouzeny stát se školami pro žáky s průměrným a nízkým prospěchem.
2. Podkope náborovou základnu pro čtyřleté gymnázium.

Tým examinatorů se domnívá, že výsledkem takového vývoje by byla nevyváženost školské soustavy jako celku. Mělo by se učinit vše pro to, aby se tento katastrofický scénář nestal skutečností. Ze všeho nejdůležitější je zabránit, aby druhému stupni ZŠ byla způsobena velká škoda.

Podle jeho názoru si hlubšího zkoumání zaslouhují tři linie školské politiky:

První linie se týká vnitřní organizace ZŠ, kde klíčovým prvkem by měl být dobře strukturovaný vzdělávací program nabízející cílevědomou diferenciaci výuky podle odlišných schopností a zájmů žáků. Diferenciaci však jen v rámci školy, ne mezi školami.

Druhá linie se vztahuje k rychlé realizaci vzdělávacích standardů, které se nyní vymezují pro celé povinné vzdělávání.

Třetí linie by se měla projevit v podpoře víceúčelových škol, kde by vedle sebe existoval nižší stupeň víceletých gymnázií a vyšší stupeň ZŠ s možností